

Галайко В. С. Теоретичні засади дослідження професійного самовизначення програмістів // Особистісне зростання: теорія і практика. Збірник наукових праць за матеріалами III-ї Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної інтернет-конференції (м. Житомир, 27 квітня 2018 року). – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2018. – С. 25-27.

Галайко В. С.

магістрант

*кафедри теоретичної та практичної психології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ПРОГРАМІСТІВ

Професійне самовизначення відбувається в ході життя кожної людини, і цей процес багатоплановий та часто нерівномірний. Продуктивна взаємодія суспільства та індивіда також залежить від успішності професійного самовизначення останнього. Задоволення окремих екзистенційних потреб або ж, в цілому, усвідомлення сенсу власного життя нерідко пов'язане безпосередньо з проблемою професійного самовизначення як фундаментального елемента особистісного самовизначення.

Є.О. Климов та О.Д. Ковшуро у своїх роботах зазначають, що процес вибору професії — це процес складний та довготривалий, а не одномоментний [1]. Є.А. Головаха стверджує, що «він охоплює тривалий період життя людини – від проявів зародків професійних інтересів до остаточного утвердження в обраній сфері професійної діяльності у зрілі роки» [2]. Загальною психологічною основою процесу професійного самовизначення є задатки, схильності, мотиви та інтереси особистості, її самооцінка, рівень домагань, ідеали, ціннісні орієнтації, вольові якості, установки [4].

В контексті професійного самовизначення мотиви представляють собою основну рушійну силу. І якщо професійний інтерес виражається через емоційне ставлення до професійної діяльності, то мотиви — це дієва форма взаємодії особистості із професією, яка її цікавить [4]. За думкою П.А. Шавіра, про реальний психологічний зміст професійної спрямованості можна говорити, проаналізувавши систему мотивів, яка лежить в основі суб'єктивного ставлення людини до професії [5].

В психологічній літературі розглядають наступні мотиви в основі професійного самовизначення: мотиви основного змісту професії; мотиви пов'язані із потребами особистості (самоствердження, саморозкриття, особливості характеру та звичок, різноманітні матеріальні потреби); мотиви

особливостей професії у суспільній свідомості (суспільна значущість професії, престиж); мотиви самосвідомості (впевненість у наявності повноцінного творчого потенціалу, у власній гідності, у тому, що обрана професія є покликанням); мотив, який нерозривно пов'язаний зі змістом чи процесом діяльності, впливає на розвиток відповідних здібностей та являється найвагомішою передумовою самовиховання (під впливом цього мотиву людина оцінює свої вміння, знання, моральні якості) [4].

В структурі мотивації професійного самовизначення потрібно виділити прямі та сторонні мотиви. Поява прямих мотивів означає передусім те, що виконувана людиною діяльність набула безпосередньої значущості для особистості. Прикладом цього може бути усвідомлення суспільної необхідності власної праці, важливості свого обов'язку. Якщо мотиви внутрішньо не пов'язані зі змістом чи результатом виконуваної діяльності, то не можна стверджувати, що людина працює заради самої справи. Вона радше має матеріальну зацікавленість честолюбство і т.д., тобто сторонні мотиви [4].

В процесі вибору професійної діяльності мотиви не виникають самі по собі. На думку науковців, система ціннісних орієнтацій і є тою базисною платформою, на основі якої формуються мотиви професійного самовизначення.

Теоретичні засади дослідження професійного самовизначення програмістів базуються на таких психологічних категоріях як задатки, схильності, мотиви та інтереси особистості, її самооцінка, рівень домагань, ідеали, ціннісні орієнтації, вольові якості, установки. Професійне самовизначення розуміється як складний процес, що складається з послідовних етапів та криз професійного розвитку протягом усього життя особистості. Визначити психологічні особливості процесу професіоналізації програмістів, його типові та своєрідні риси, можна через вивчення суб'єктивного досвіду переживання криз та значущих подій професійного становлення [3].

Люди, які працюють програмістами, зазвичай, захоплювались комп'ютерами та програмуванням на ранніх стадіях професійного розвитку. Зі збільшенням інтересу зростає активність та потреба у самоосвіті. Крім того, майбутній програміст часто рефлексує щодо свого професійного буття, вбачає значний сенс у програмуванні, тобто в процесі професійного вибору наявний і екзистенційний аспект праці.

При активній взаємодії особистості з ІТ, згідно смислової теорії мислення, перетворюються основні структурні компоненти діяльності: її структура в цілому, її цільова структура і стильові характеристики, зміст складових її дій і операцій, емоційна і смислова регуляція, потребо-

мотиваційна сфера, індивідуально-особистісна детермінація. Перетворення психіки і діяльності, які виникають внаслідок використання ІТ, виявляються не менш значними, ніж зміни, що виникають при оволодінні звичайними

знаковими засобами і знаковими системами. Ці зміни істотно впливають на процес професійного самовизначення програмістів.

На певних етапах професійного розвитку виникають кризи, які по часу протікання і по інтенсивності психічної напруженості у кожної особистості різні. Можна припустити, що початок професійної діяльності програміста частіше всього пов'язаний з переживанням кризи професійного становлення і не співпадає з отриманням професійної освіти. Людина, яка переживає професійну кризу, найчастіше має невдоволення собою, своїм соціально-професійним становищем. Особистість, яка вирішила стати програмістом або вирішила змінити колишню професію на професію програміста, на нашу думку, перш за все також виходить саме із такої дискомфортної позиції. При цьому, вагомими мотиваційними аспектами, що рухають особистість під час подолання кризи професійного розвитку, є покликання, творча самореалізація, престижність професії та соціальна потреба в ній.

Отже, дослідження професійного самовизначення програмістів має базуватися на аналізі особливостей їх професійної мотивації, зокрема, вивченні мотивів покликання, творчої самореалізації, престижності, та криз і подій їх професійного становлення.

Список використаних джерел

1. Авер'янова А.В. Концептуальні підходи до проблеми професійного самовизначення особистості у вітчизняній та зарубіжній психології [Електронний ресурс] / А. В. Авер'янова // Молодий вчений. – 2015. – № 2(6). – С. 357-360. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2\(6\)__92](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2(6)__92)
2. Головаха Е. А. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. А. Головаха. – К.: Наукова думка, 1988. – 142 с.
3. Пирог А.В. Проблемы психологического изучения кризисов обучения студентов / А.В. Пирог // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18-21 травня 2017 року) / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – С. 482-483.
4. Саприкін Ю.М. Психологічні чинники процесу професійного самовизначення / Саприкін Ю.М. // Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць ДВНЗ “Запорізький національний університет” та Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка, Н.Ф. Шевченко, М.Г. Ткалич. – Запоріжжя: ЗНУ, 2016. – № 1 (9) – С. 88-96.
5. Шавир П.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П.А. Шавир. – М.: Педагогика, 1981. – 96 с.